

Pozice Svazu měst a obcí k aktuální diskuzi o slučování obcí

Ve veřejném prostoru se opakovaně otevírá debata o nutnosti zefektivnit veřejnou správu s požadavkem na snížení počtu samospráv v ČR. Svaz měst a obcí ČR se proti těmto snahám opakovaně vymezil např. na Sněmu SMOČR v listopadu 2022 a v řadě následujících mediálních výstupů a tiskových prohlášení. **Tato pozice schválení Radou Svazu dne 29.11.2024 vyjadřuje aktuální jednomyslný postoj Svazu měst a obcí ČR k této problematice.**

Zdravé, prosperující obce jsou základem státu a jeho demokratického fungování. Struktura obecního zřízení České republiky má svá specifika, které přináší řadu výhod. Slučování obcí s sebou naopak nese tato již studii potvrzená rizika:

- **Ztráta místní identity a autonomie:** Sloučením obcí a ztrátou samosprávy mohou menší obce ztratit svou specifickou identitu a potřeby a specifické zájmy obyvatel nebudou dostatečně zohledněny ve větší správní jednotce.
- **Snížení kvality veřejných služeb:** Sloučením může dojít ke zhoršení dostupnosti a kvality veřejných služeb, protože ty budou z důvodu nákladů centralizovány a vzdáleny od obyvatel menších částí.
- **Nižší míra participace občanů:** Sloučení do větších správních celků může vést k tomu, že občané budou méně angažovaní v místní politice, protože budou mít pocit, že jejich hlas má menší váhu. To prokazatelně posiluje radikalizaci venkovského prostředí.
- **Ekonomické argumenty:** Jak ukazují příklady ze zahraničí, i přes zdánlivou úsporu může sloučení může nakonec vést k vyšším nákladům na správu a infrastrukturu.

Studie Sebastiana Blesse a Felixe Rösela z ifo Institutu v Drážďanech zohlednila dřívější proběhlé reformy v různých zemích a jejich vyhodnocené ekonomické, politické a společenské dopady. Výstupem je to, že jednotlivé studie, k již proběhlým reformám jen zřídka přinášejí důkazy o tom, že se územní reformy vyplácí. (Blesse & Rösel, 2017, s. 14).

Studie Blesse a Rösela naopak ukazuje, že očekávané ekonomické přínosy slučování obcí, jako jsou úspory z rozsahu a snížení nákladů na veřejné výdaje, se většinou

nedostavují. Pouze několik reforem zaznamenalo významné snížení celkových výdajů, zatímco jiné dokonce hlásily nárůst nákladů na administrativu. Důkazy také ukazují, že strukturální výdaje na infrastrukturu a sociální služby zůstávají většinou nezměněné. Navíc krátkodobé náklady na sloučení mohou převýšit očekávané dlouhodobé úspory.

Politické dopady prokázané ve studii ke slučování obcí však zahrnují významný pokles volební účasti a snížení spokojenosti občanů s místní demokracií a zvýšený pocit odcizení občanů od místní politiky. To je doprovázeno poklesem důvěry v politické instituce a změnou volebního chování, kdy se zvyšuje podpora pravicově populistických stran.

Z hlediska společenských dopadů studie ukazuje, že slučování obcí může prohloubit rozdíly mezi městskými a venkovskými oblastmi. Tento proces často vede k nerovnoměrnému hospodářskému růstu, kde městská centra profitují na úkor okolních obcí. Rovněž může dojít ke zhoršení dostupnosti a kvality veřejných služeb v odlehlejších oblastech. Zhoršení místní participace a spokojenosti občanů s demokracií také negativně ovlivňuje společenskou soudržnost.

SMOČR však nepopírá potřebu chovat se efektivně. Domníváme se, že lepším způsobem zajištění efektivního fungování obcí (při současném zachování jejich samostatné existence) je meziobecní spolupráce, a to ve formě společenství obcí. Proto byl do novely zákona o obcích zapracován institut společenství obcí, který přináší možnost efektivní spolupráce obcí různých velikostních kategorií, zajišťuje právní subjektivitu tohoto společenství a možnost jasného vymezení kompetencí i navazující financování. Pro stát či kraje by pak tato společenství byla jednoznačným partnerem v území.

Pro efektivní fungování je zcela nezbytné zajistit systémové financování společenství obcí. Znamená to zásadní rozdíl oproti současnému fungování dobrovolných svazků obcí, které umožňují obcím být členy hned několika DSO a nemají zajištěno stabilní financování svých aktivit. V případě SO je obec členem vždy pouze jednoho SO v rámci jednoho ORP, přičemž vždy a za všech okolností je kladen důraz na dobrovolnost meziobecní spolupráce.

Díky společenství obcí i velmi malé obce budou moci svým občanům poskytovat kvalitní a dostupné služby. Potenciál pro společná řešení a spolupráci obcí je možné najít v řadě oblastí: například veřejná doprava, školství, bezpečnost, sociální oblast, životní prostředí (zadržování vody v krajině, ČOV apod.). Z praxe víme, že na mnoha

místech společná řešení velmi dobře fungují a zkušenosti lze čerpat i z mnoha příkladů ze zahraničí. Obce díky spolupráci mohou sdílet finanční i lidské zdroje.

Některé obce pak vnímají zakládání společenstev obcí jako první krok ke sloučení malých obcí a tuto možnost odmítají právě z tohoto důvodu. Zásadní je tedy princip dobrovolnosti u meziobecní spolupráce a nutnost zachovat samosprávám možnost samostatně rozhodovat o jejich směřování a budoucím rozvoji.

Právo na samosprávu je v České republice chráněno Ústavou České republiky (zejména čl. 100 odst. 1) a dále je garantováno Chartou místních samospráv Rady Evropy, která představuje důležitý a závazný nástroj pro ochranu místní samosprávy jako základ demokracie. Požadujeme proto, aby vláda České republiky bezodkladně ratifikovala všech šesti dosud neratifikovaných článků Charty ze strany České republiky.

Slučování obcí je možné pouze na dobrovolné bázi, tam, kde není vůle nebo možnost samosprávu vykonávat. Zpochybňování práva na existenci malých obcí Svaz zásadně odmítá.

Zdroje: Blesse, Sebastian, and Felix Rösel. Co přináší územní reformy místních samospráv? Naděje, rizika a alternativní nástroje. Centrum pro evropský ekonomický výzkum (ZEW), 2017. Discussion Paper No. 17-049.